

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بررسی تطبیقی

حقوق معلولین در حوزه اشتغال

محمدعلی فرجی

سرشناسه	فرجی، محمدعلی، ۱۳۴۵-
عنوان و نام پدیدآور	بررسی تطبیقی حقوق معلولین در حوزه اشتغال / محمدعلی فرجی.
مشخصات نشر	تهران: جنگل، جاودانه، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	۱۵۲ ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۹۸۱-۶۰۹-۸:
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا:
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	معلولان - - اشتغال - - قوانین و مقررات.
موضوع	تبعیض علیه معلولان - - قوانین و مقررات.
موضوع	معلولان - - وضع حقوقی و قوانین.
رده‌بندی کنگره	۱۳۸۹ ف۴/ف۱۷۷۱ K
رده‌بندی دیوبی	۳۴۴/۰۱۵۹:
شماره کتابشناسی ملی	۲۰۵۸۲۴۲:

عنوان کتاب: بررسی تطبیقی حقوق معلولین در حوزه اشتغال
 مؤلف: محمدعلی فرجی
 ناشر: انتشارات جنگل، جاودانه
 ناظر فنی: امین لشکری
 نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۸۹
 قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۲۰۰۰۰ ریال
 چاپ: شرکت زیتون چاپ بهاران
 صحافی: جنگل
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۸۱-۶۰۹-۸

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۹۵۲۷۵ ۶۶۴۸۶۱۱۵-۹
<http://www.junglepub.org>
 email:// Info@junglepub.org ۰۳۱۱-۳۲۰۵۰۶۷-۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست مطالب

۱	تبیین مسأله
۴	پیشینه تحقیق
۴	اهداف تحقیق
۴	هدف ما از بررسی موضوع تحقیق
۵	فرضیه
۵	تعریف مفاهیم اصلی و تأثیرگذار
۶	روش تحقیق
۶	مشکلات و تنگناهای احتمالی تحقیق
۶	سازماندهی تحقیق
۷	بخش اول: کلیات
۹	فصل اول: تاریخچه و تعریف معلولیت و فرد معلول
۹	گفتار اول: سبب در جایگاه تاریخی افراد معلول
۱۱	گفتار دوم: تاریخچه حقوق معلولین
۱۳	گفتار سوم: تعریف فرد معلول و معلولیت
۱۳	الف) تعریف لغوی
۱۵	ب) تعریف حقوقی
۱۵	۱. تعریف معلولیت در سازمان‌ها و اسناد بین‌المللی
۱۵	۱-۱. تعریف سازمان بهداشت جهانی
۱۵	۲-۱. تعریف مجمع عمومی سازمان ملل متحد
۱۶	۳-۱. تعریف توصیه نامه شماره ۹۹ کنفرانس بین‌المللی کار
۱۶	۴-۱. کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت
۱۷	۲. تعریف معلولیت و فرد معلول در حقوق داخلی کشورها
۱۷	۱-۲. آمریکا

- ۱۷-۱-۱. تعریف قانون توانبخشی مصوب ۱۹۷۳ آمریکا..... ۱۷
- ۱۸-۱-۲. قانون آمریکایی‌های افراد معلول..... ۱۸
- ۲۱-۲. انگلستان..... ۲۱
- ۲۱-۲-۱. قانون (رفع) تبعیض از معلولان انگلستان مصوب ۱۹۹۵..... ۲۱
- ۲۱-۳. ایران..... ۲۱
- ۲۱-۳-۱. تعریف لایحه حمایت از اشتغال معلولین در ایران..... ۲۱
- ۲۱-۳-۲. قانون جامع حمایت از معلولان» مصوب ۱۳۸۳/۲/۱۶..... ۲۱
- فصل دوم: تبعیض و اقسام آن..... ۲۵
- گفتار اول: تعریف..... ۲۵
- گفتار دوم: اشکال تبعیض..... ۲۷
- الف) تبعیض مستقیم و تبعیض غیر مستقیم..... ۲۷
- ب) تبعیض بر پایه معلولیت..... ۲۸
۱. تعریف..... ۲۸
۲. بررسی تبعیض بر مبنای معلولیت در رویه قضایی..... ۲۸
- بخش دوم: «معلولیت و تبعیض شغلی»..... ۳۱
- فصل اول: جایگاه اصل عدم تبعیض شغلی معلولان در اسناد بین‌المللی..... ۳۵
- گفتار اول: اسناد عام حقوق بشر و اشتغال معلولین..... ۳۵
- گفتار دوم: اسناد خاص ملل متحد و اشتغال معلولین..... ۳۶
- الف) اعلامیه حقوق افراد مبتلا به عقب ماندگی ذهنی مصوب ۱۹۷۱..... ۳۶
- ب) اعلامیه حقوق افراد معلول مصوب ۱۹۷۵..... ۳۶
- ج) برنامه جهانی اقدام برای اشخاص دارای معلولیت ۱۹۸۲..... ۳۶
- د) بیانیه و برنامه عمل وین..... ۳۷
- «مصوب کنفرانس جهانی حقوق بشر مورخ ۲۵ ژوئن سال ۱۹۹۳»
- ه) قوانین استاندارد نمونه یکسان سازی فرصت‌ها جهت افراد معلول..... ۳۸
- «مصوب ۲۰ دسامبر ۱۹۹۳»
- و) کنوانسیون راجع به حقوق اشخاص دارای معلولیت..... ۳۹
۱. مروری کوتاه بر اصول پایه کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت..... ۴۰
- ۱-۱. احترام به کرامت انسانی و شایستگی فردی، از جمله آزادی..... ۴۰
- انتخاب و استقلال فرد
- ۲-۱. عدم تبعیض..... ۴۰
- ۳-۱. مشارکت کامل و مؤثر و تلفیق در جامعه..... ۴۱
- ۴-۱. احترام به تفاوت‌ها و پذیرش فرد کم توان به‌عنوان نوع بشر..... ۴۱

۴۱	۵-۱. برابری فرصت‌ها
۴۱	۶-۱. دسترسی
۴۲	۷-۱. برابری زن و مرد
۴۲	۸-۱. احترام به ظرفیت‌های در حال رشد کودکان کم توان و حرمت قائل شدن به حق این کودکان در حفظ هویتشان
۴۲	۲. ویژگی‌های کنوانسیون
۴۲	۱-۲. رویکرد انسانی
۴۳	۲-۲. جامعیت کنوانسیون
۴۴	۳-۲. توجه ویژه به زنان و کودکان معلول
۴۴	۴-۲. انطباق‌پذیری ملی
۴۴	۵-۲. تدوین کنوانسیون از سوی افراد معلول
۴۴	۶-۲. القای روح امید در دنیای جنوب
۴۵	۳. کنوانسیون و حق اشتغال
۴۷	فصل دوم: حقوق داخلی کشورها
۴۷	گفتار اول: آمریکا
۵۲	گفتار دوم: انگلستان
۵۳	مفهوم «تبعیض»
۵۴	مفهوم «آزار و اذیت»
۵۵	تبعیض قانونی
۵۵	تبعیض غیرقانونی
۵۵	گفتار سوم: ایران
۶۲	گفتار چهارم: ایران و کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت
۶۲	الف) انطباق یا مغایرت کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت با قانون اساسی جمهوری اسلامی
۶۵	ب) انطباق یا مغایرت قانون اساسی با کنوانسیون در رابطه با حق اشتغال
۶۵	ج) کنوانسیون حق افراد دارای معلولیت و قانون جامع حمایت از حقوق معلولان
۶۷	بخش سوم: «اعمال اصل عدم تبعیض؛ موانع - راهکارها»
۶۹	فصل اول: موانع موجود در اشتغال اشخاص معلول
۷۰	گفتار اول: موانع اقتصادی
۷۱	گفتار دوم: موانع فیزیکی
۷۱	الف) محیط شهری
۷۲	ب) محیط کار

- گفتار سوم: مقاومت کارگران..... ۷۲
- گفتار چهارم: مقاومت کارفرمایان..... ۷۳
- گفتار پنجم: طرز تفکر اشخاص معلول و خانواده‌های آنان..... ۷۴
- گفتار ششم؛ طرز تلقی و نگرش جامعه..... ۷۴
- گفتار هفتم: عدم تمایل معلولین به دریافت آموزش‌های متناسب با..... ۷۵
مشاغل و بهره‌گیری از توانبخشی حرفه‌ای
- فصل دوم: راهکارها..... ۷۷
- گفتار اول: آگاه‌سازی و تغییر نگرش افراد و جامعه نسبت به توانایی‌های معلولین..... ۷۸
- الف) تقویت آگاهی معلول نسبت به خویشتن..... ۷۹
- ب) بالا بردن سطح آگاهی جامعه نسبت به افراد معلول..... ۷۹
- گفتار دوم: توانبخشی شغلی معلولین..... ۸۱
- الف) مراحل توانبخشی شغلی..... ۸۱
- ب) آموزش شغلی..... ۸۲
- ج) کاریابی و اشتغال..... ۸۲
- د) پیگیری..... ۸۲
- گفتار سوم: مناسب‌سازی محیط شهری و شبکه حمل و نقل عمومی..... ۸۳
- الف) اسناد بین‌المللی..... ۸۴
- ب) حقوق داخلی کشورها..... ۸۵
۱. آمریکا..... ۸۵
۲. انگلستان..... ۸۸
- امکانات قطار و تراموا..... ۸۸
- امکانات اتوبوس‌های داخل شهری..... ۸۹
- امکانات اتوبوس‌های بین شهری..... ۹۰
۳. ایران..... ۹۱
- سایر قوانین و مقررات..... ۹۳
- گفتار چهارم: مناسب‌سازی محیط کار..... ۹۴
- الف) اصلاح محیط کار..... ۹۵
۱. درجه حرارت محیط کار..... ۹۵
۲. رطوبت محیط کار..... ۹۶
۳. وجود هوای آلوده و مواد سمی در محیط کار..... ۹۶
۴. آلودگی صوتی در محیط کار..... ۹۶
۵. کارکردن در ارتفاعات یا با ماشین‌آلات خطرناک..... ۹۷

۹۷	ب. بررسی کشورها.....
۹۷	۱. آمریکا.....
۱۰۱	۲. انگلستان.....
۱۰۲	۳. ایران.....
۱۰۲	گفتار پنجم: متناسب‌سازی مشاغل با شرایط خاص اشخاص معلول.....
۱۰۴	گفتار ششم: ایجاد فرصت‌های شغلی ویژه از طریق.....
۱۰۴	۱. مشاغل مستقل.....
۱۰۶	۲. انجام کار در خانه.....
۱۰۷	- آمریکا.....
۱۰۷	- ایران.....
۱۰۸	۳. تشکیل تعاونی‌های مخصوص اشخاص معلول.....
۱۰۹	گفتار هفتم: حفظ و نگهداری مشاغل برای کارگرانی که تازه ناتوان شده‌اند.....
۱۱۰	گفتار هشتم: ایجاد انگیزه و تشویق کارفرمایان.....
۱۱۱	گفتار نهم: ایجاد و حفظ مشاغل برای افراد معلول مناطق روستایی.....
۱۱۱	گفتار دهم: اشتغال حمایتی برای اشخاص ناتوان و معلول.....
۱۱۳	الف) اهداف اشتغال حمایتی.....
۱۱۳	۱. معلولیت شدید.....
۱۱۳	۲. اهداف اشتغال حمایتی در مورد افراد شدیداً معلول.....
	ب) نمونه‌هایی از اجرای برنامه‌های اشتغال حمایتی برای افراد معلول و
۱۱۵	شدیداً معلول در برخی کشورها.....
۱۱۵	انگلستان.....
۱۱۵	کارخانجات رملوی.....
۱۱۵	اهداف اساسی این کارخانجات.....
۱۱۵	ایران.....
۱۱۵	استان اصفهان.....
۱۱۶	استان آذربایجان غربی.....
۱۱۶	گفتار یازدهم: اقدامات تقنینی.....
۱۱۶	الف) سیستم سهمیه‌بندی.....
۱۱۶	۱. نظرات موافق و مخالف پیرامون مقررات سیستم سهمیه‌بندی.....
۱۱۸	۲. سیستم سهمیه‌بندی در پاره‌ای از کشورها.....
۱۱۸	۱-۲. انگلستان.....
۱۱۹	۲-۲. ایران.....
۱۲۲	ب) نگهداری (رزرو) مشاغل.....
۱۲۳	ج) مجازات‌های پیش‌بینی شده در برابر عدم انجام مقررات.....

گفتار دوازدهم: ضرورت اصلاح شرایط کار افراد دارای معلولیت..... ۱۲۴

الف) مزد..... ۱۲۴

ب) مدت کار و مرخصی‌ها..... ۱۲۶

ج) کار اجباری..... ۱۲۷

د) اخراج..... ۱۲۷

نتیجه‌گیری..... ۱۲۹

فهرست منابع..... ۱۳۵

www.ketab.ir

پیشگفتار

اشتغال لازمه زندگی بشر است؛ زیرا دوام و بقای جامعه و زندگی هر فرد مستلزم کار و فعالیت است. اشتغال علاوه بر تأمین معاش؛ احترام، اعتماد به نفس، سلامت، و تقویت روحیه ایجاد می‌کند. اما اشتغال در زندگی فرد معلول نقشی بیش از اینها ایفا می‌نماید. او را قادر می‌سازد که احساس سربلندی و قابلیت نماید و در استقلال و ترفیق اجتماعی وی نقش اساسی دارد.

موضوع اشتغال معلولان از جمله دغدغه‌هایی است که باید همواره در میان مسئولان نهادهای مختلف هر جامعه‌ای وجود داشته باشد، چرا که معمولاً در سطح جامعه نگاهی ترحم‌آمیز نسبت به این افراد وجود دارد. از دیدگاه حقوق انسانی، معلولان مانند سایر افراد جامعه حق برخورداری از امکانات و تسهیلات جامعه و مشارکت کامل در آن را به عنوان شهروند دارند. از دیدگاه اقتصادی نیز شواهد نشان می‌دهد که هزینه آموزش و توان بخشی حرفه‌ای معلولان در مقایسه با هزینه‌های هنگفتی که صرف حمایت و نگهداری آنان برای تمام عمر می‌شود، بسیار اندک است. این افراد نیز مانند سایر افراد امیال و نیازهایی مانند کسب مهارت‌های لازم برای محیط کار، ورود به دنیای کار و تبدیل شدن به عضو مشارکت‌کننده در جامعه را دارند و می‌بایست به آنها فرصت برابر داده شود تا بتوانند، استعداد شغلی خود را در بالاترین حد ممکن شکوفا سازند. بخش عمده‌ای از معلولان در سراسر دنیا یا بیکار هستند یا با دستمزدهای کمتری کار می‌کنند. میزان بیکاری آنها از گروه‌های دیگر بسیار بالاتر است و این وضعیت باعث شده تا آنها از نظر رفاهی، تأمین، مراقبت‌های بهداشتی و درمانی در وضعیت مناسبی نباشند. گرچه در سال‌های اخیر پیشرفت‌های قابل ملاحظه‌ای در سیستم‌های ارائه خدمات مناسب به معلولان ایجاد شده است. ولی با این حال، تعداد زیادی از آنها همچنان زندگی خود را در بیکاری و فقر سپری می‌کنند. مسئولان هر جامعه‌ای باید به عقب برگشته و برنامه‌های مربوط به دهه معلولان را دوباره بازبینی

نمایند. دولت‌ها باید موقعیت معلولان را در کشورهای خود مورد بررسی دقیق قرار داده و به صورت فعال به تعقیب سیاست‌های مترقی وضع شده در مورد حقوق آنان، بیش از گذشته توجه نمایند.

در این تحقیق سعی بر آنست تا با مطالعه حق اشتغال در اسناد بین‌المللی و قوانین و مقررات داخلی برخی کشورها، سیاست‌های حمایتی ایران را در پرتو قوانین موجود به‌ویژه قانون جامع حمایت از حقوق معلولان مورد تحلیل قرار دهیم و ضمن بررسی موانع اشتغال معلولان، راهکارهای مناسب جهت رفع تبعیض در این حوزه ارائه شود. در پایان با تواضع ضمن ارج نهادن به قلم‌هایی که قبلاً در این موضوع زحمت کشیده‌اند و به طریقی ره‌نوشه بضاعت این نوشتار گردیده‌اند، بر خود فرض می‌دانم که از زحمات بی‌شائبه‌ی اساتید ارجمند بخصوص جناب دکتر حسن مرادزاده رحمت‌آبادی تشکر و قدردانی کنم.